

nulli violentiæ cedens, nulli quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat Spiritui, qui scrutatur etiam alta, Dei. Quidquid in ea reposuero, securus sum quia non perdam: servabit vivo, defuncto restituet. Nam quocumque vado ego, ipsa it mecum, secum ferens depositum quod servandum acceperit. Adest vivo, mortuum sequitur; ubique mihi vel gloria, vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. Beati qui in veritate dicere possunt: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (II Cor. I, 12). Non potest dicere nisi humilis, qui juxta vulgare proverbium, et oculos campi metuere, et silvarum aures soleat semper habere suspectas. Beatus nempe homo qui semper est pavidus (Prov. XXVIII, 14). Non potest dicere arrogans et præsumptor, qui se ipsum impudenter ostentans, passim et ubique, tanquam per campum incedens, totus fertur in gloriam: gloriatur etiam cum male fecerit, et exultat in rebus pessimis. Estimatur se non videri, dum plures habeat imitatores quam reprehensores, cæcus dux cæcorum. Sed habet hic campus oculos sanctorum procul dubio angelorum, quos semper offendere solet in disciplinata conversatio. Non dicit hypocrita: Gloria mea est testimonium conscientiæ meæ: quia etsi judicantur secundum faciem, verbo, vultu habituve simulatorio illudat opinioni; sed non ejus qui scrutatur renes et corda, fallit vel evadit iudicium, si quidem Deus non irridetur.

22. Timeat ergo et iste memoris aurem. Lingua licet manique cessantibus, auri tamen ubique præsentis **170** de quacumque silva latebrosæ duplicitatis et spinosæ calliditatis tacentis et quiescentis cor loquitur, cogitatio confitetur. Præsumptum est cor hominis et imperscrutabile (Jerem. XVII, 9), ita ut nemo sciat, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est; sed nec ipse plene. Nam cum Apostolus diceret. *Mihi pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die*; adjecit: *Sed nec ego me ipsum iudico*. Quare? Quoniam non possum, ait, ratam vel ipse de me proferre sententiam. *Ego enim nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc justificatus sum*. Non ex toto credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quippe cum ne ipsa quidem queat me comprehendere totum; nec potest judicare de toto, qui totum non audit. *Qui autem iudicat me, Dominus est*. (I Cor. IV, 3, 4). Dominus, inquit, cujus utique scientiam non effugit, sententiam non subterfugit, etiam quod propriam latet conscientiam. Audit Deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse qui cogitat. Aderat auris Prophetæ absentis ori furtive poscentis pecuniam (IV Reg. V, 22): et ego quantumlibet in occulto lædere cogitans aut proximum æquiter, aut turpius meipsum, non verear aurem nusquam absentem? Tremenda prorsus auris at reverenda, cui non cessat quies, non tacet silentium. Denique ait: *Aufertemalum cogitationum vestrarum ab oculis meis*. (Isa. I, 16). Sed quid est quod dicit, *ab oculis meis*? an et nostra Deus non solum audit, sed et videt arcana? Qualis oculi, qui

A contemplantur cogitationes! Non sunt coloratæ, ut videatur, sicut nec sonant ut audiantur. Solent sentiri a cogitante, non audiri ab auscultante, non a contemplante videri. Merito tamen Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Cur enim nesciret, quas et audit, et videt? His præcipue duobus sensibus, id est visui et auditui, nemo fidem putat esse negandam. Hoc nos scire constanter adstruimus, quod vidimus et audivimus. Merito itaque non erat opus Domino Jesu, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse nimirum sciebat quæ essent in homine. *Quid cogitatis*, ait, *mala in cordibus vestris*? (Matth. IX, 4.) Respondebat non sermonibus, sed cogitationibus. Audiebat non loquentes, videbat non apparentes.

B 23. Contremisco totus, tuam, Domine Jesu, quantum possum intuitu considerans majestatem, præsertim cum recordor, in quantis ipsius aliquando contemptor existiterim. Sed et nunc cum jam a facie majestatis fugi ad genua pietatis, quid amplius facio? Vereor ne qui aliquando contrarius existi majestati, et nunc ingratus pietati inveniar. Quid enim si cessant manus, et non cessat pectus? Quid si os jam silet, et necdum cor quiescit? Si singuli illiciti motus animi mei singula sunt quædam in te, Deus, convicia, utputa iracundiæ motus in mansuetudinem, invidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitudinis in castitatem, et innumera his similia, quæ de cæno lacu prurientis pectoris mei etiam nunc incessanter ebullunt, inundantes et impingentes in serenitatem præfulgentis vultus tui: quid magnum feci solos cohibere artus, actus corrigere? Si has atque hujusmodi, quas, foris licet vacans, intus actitare non cesso, iniquitates observaveris, o Domine, quis sustinebit? An forte jam non ago illa, sed patior? Aguntur quidem in me, sed a me non aguntur, si non consentio. Sane si mei non fuerint dominata, tunc immaculatus ero, et immaculatus coram eo, non solum si carnero, sed et si observavero me ab iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio, sed quia sustineo. Corpus gesto mortis, carnemque peccati: sufficit interim mihi, si non regnet peccatum in meo mortali corpore. Sic corpus crimini non reputatur, nec quod habitat in eo peccatum: si tamen non delector, si tamen non exhibeo membra mea, arma iniquitati. Pro hac orabit ad te, o misericors, qui vis etiam sanctus in tempore opportuno: (Psal. XXXI, 6.) supplex nimirum, quod malum sentiat; et nihilominus sanctus, dum non consentiat: supplex pro periculo, sanctus pro virtute: sanctus plane atque beatus, qui condelectatus legi Dei secundum interiorem hominem, de malo, quod ita inesse corpori **171** sentit, ut nisi pariter cum corpore carere non possit, merito sese consolatur, et ait: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*. (Rom. VII, 17).

24. Verumtamen delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cum Paulo, quod quidem longe est a

me, *Nihil mihi conscius sum* (I Cor. IV, 4): non tamen in hoc esse justificatum oporteret me gloriari: *Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat* (II Cor. X, 18). Si applauserit mihi justitiam humanus dies, pro minimo habeo, quia ille lucet tantum in facie. Homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor. (I Reg. XVI, 7.) Propter hoc Jeremias non satis popularibus sententiis, velut quibusdam humani diei radiis, movebatur, sed fidenter loquebatur Deo: *Diem hominis non concupivi tu scis*. (Jerem. XVII, 16) Si meus mihi arriserit dies, *neque me ipsum*, inquit, *iudico* (I Cor. IV, 3): quia nec ipse me satis intelligo. Solum merito constitutus est iudex vivorum et mortuorum, qui finxit singillatim corda universorum, et intelligit omnia opera eorum. Solum attendo iudicem, quem et solum justificatorem agnosco. Pater dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est (Joan. V, 27). Non usurpo mihi vel super me servus Filii potestatem, nec me annuero illis, de quibus ita conqueri solet: *Tulerunt homines a me iudicium*. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (ibid., 22): et ego mihi præsumam quod nec ipse Pater sibi assumit? Velim, nolim, ipsi me ad stare necesse est: ipsi horum quæ gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbum prætervolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore meritorum, sub tam intimo sectoretur inspectore, quis gloriabitur castum se habere cor? Sola profecto, quæ non solet gloriari, non novit præsumere, contendere non consuevit, gratiam inventura est in oculis pietatis humilitas. Deus namque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (Jac. IV, 6). Non contendit iudicio, nec præterdit justitiam qui vere humilis est, sed dicit: *Non intres in iudicium cum servo tuo, Domine* (Psal. CXLII, 2). Recusat iudicium, et postulat misericordiam, facilius sibi veniam impetrare posse, quam justitiam vindicare confidens. Novit naturam divinam naturaliter piam, quæ in nostra [al. nostram] nequaquam humilitatem abhorreat. Non despicit illa majestas cor contritum et humiliatum in nostro genere, quæ corpus ex eo humilitatis assumere non dedignata est. Nescio quo pacto familiaris semper humilitati propinquare solet divinitas. Denique illa se induit, ut appareret hominibus. Substantiam, formam, habitumque gestavit humilem, ipsius nobis commendans virtutis excellentiam, quam speciali sui voluerit honorare presentia.

CAPUT VII.

Ambitionem ecclesiasticorum, promotionem ju-

(83) Primatum metropolitani Senonensis repetunt a Joanne VIII, qui Ansegiso archiepiscopo vices suas in Gallia et Germania mandavit. Exstat liber hac de re singularis Joannis Baptistæ Drioti canonici Senonensis. Ad epistolam Ludovici VI, ad Callixtum II, in tomo 3 Spicilegii, pag. 147.

(80) Confer epistolam 271, ad Theobaldum Campaniæ comitem, quem filio suo Willelmo impuberi

niorum, et pluralitatem beneficiorum perstringit.

25. Vobis autem, dilectissime, vobis præcipue tanto magis arbitror hanc esse necessariam, quanto major noscitur materia suppetere superbiendi. Genus, ætas, scientia, cathedra, et, quod majus est, primatus prærogativa (83), cui non essent insolentiæ formes, elationis occasio? Quanquam esse possint et humilitatis. Meditantibus quidem honores blandiuntur, sed onera pensantibus tædio sunt atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi enim non tanta fiducia et alacritate curerent ad honores, si esse sentirent et onera. Gravari profecto metuerent, nec cum tanto labore et periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc vero quia sola attenditur gloria, et non poena, purum esse clericum erubescit in Ecclesia; seque viles æstimant, et inglorios, qui quocumque eminentiori in loco non fuerint **172** sublimati. Scholares pueri et impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad ecclesiasticas dignitates (84), et de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris; lætiores interim quod virgas evaserint, quam quod meruerint principatum; nec tam illis blanditur adeptum, quam adeptum magisterium. Et hoc quidem in initio. Processu vero temporis paulatim insolescentes, docti sunt in brevi vindicare (85) altaria, subditorum marsupia vacuare, magistris nimirum in hac disciplina utentes idoneis, ambitione, et avaritia. Verum quantavis industria tua tibi lucra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantia rem possis servare tuam, quantocumque studio regum tibi ac principum gratiam captare cures, dicimus tamen: *Væ terræ, cui rex puer est, et cujus principes manecomedunt* (Eccle. X, 16).

26. Nec dicimus quamcumque ætatem Dei gratiæ præmaturam, sicut nec seram: cum multos videamus juniorum super senes intelligere, moribus antiquare pies, prævenire tempora meritis, et quod ætati deest, compensare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur, esse student et malitia. Malitia, inquam, sed non sensu: quorum, juxta admonitionem Apostoli, nemo contemnat adolescentiam (ITim. IV, 12). Meliores bonæ indolis adolescentes inveteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus est: et est e regione senectus venerabilis, non diuturna, neque numero annorum computata (Sap. IV, 8). Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor, dicens: *Loquere, Domine quia audit servus tuus* (I Reg. III, 9), ac si diceret: *Paratus sum et non sum turbatus ut custodiam mandata tua* (Psal. CXVIII, 60). Bonus et Je-

dignitates ecclesiasticas procurare volentem graviter et amice reprimit Bernardus.

(85) *Vindicare* scribebant illius ævi librarii, pro quo nonnulli codices habent *vendicare*. Sed præfrenda lectio prior, ut verbum respondeat ambitioni, de qua mox: avaritiæ aliud membrum de evacuan- dis subditorum marsupiiis.

remias, qui ante sanctificatus quam natus, cum se excusaret de pueritia, nihilominus constitutus est super gentes et super regna (*Jerem. 1, 6*). Bonus quoque Daniel, cujus spiritum suscitavit Deus, ut, onvinceret iniqua judicia, et sanguinem innoxium liberaret (*Dan. xiii, 45-64*). Denique cani sunt sensus hominis, et ætas senectutis vita immaculata (*Sap. iv, 8, 9*). Sicubi hujusmodi puer senex promotus invenitur, opus Dei est, his qui tales non sunt mirandum non imitandum.

27. Cæterum curritur in clero passim ab omni ætate et ordine, a doctis pariter et indoctis ad ecclesiasticas curas tanquam sine curis jam quisque victurus sit, cum ad curas pervenerit (86). Nec mirum de his qui needum in semetipsis experti sunt. Videntes quippe illos qui jam proprios humeros cupitæ sarcinæ submiserint, non solum non gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari, non deterrentur periculis, quæ cupiditate cæcati non vident; sed favoribus amplius, quos illis invident, provocantur. O infinita semper ambitio, et insatiabilis avaritia! Cum primos honorum gradus meruerint in Ecclesia, meruerint autem vel vitæ merito, vel pecuniæ, sive etiam carnis et sanguinis, quæ regnum Dei non possidebunt, prærogativa, non ideo corda quiescunt, duplici semper æstuantia desiderio quo utique magis ac magis et dilatentur in plura, et ad celsiora sublimentur. Verbi gratia, cum factus quis fuerit in quacunque Ecclesia decanus, vel præpositus, archidiaconus, aut aliquid hujusmodi, non contentus uno in una, plures sibi, imo quot quot valet, conquirere honores satagit, tam in una, quam in pluribus. Quibus tamen omnibus, si locus evenerit, libenter unius præferet episcopi dignitatem. Sed nunquid sic satiabitur? Factus episcopus, archiepiscopus esse desiderat. Quo forte adepto, rursum nescio quid altius somnians, laboriosis itineribus et sumptuosis familiaritatibus Romanum statuit frequentare palatium, quæstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias. Si lucri spiritualis gratia hæc faciunt, laudandus est zelus; **473** sed præsumptio corrigenda.

28. Nonnulli cum ista non possunt, vertunt se ad aliud ambiendi genus, in quo nihilominus aperiunt eam, quam habent, dominandi libidinem. Nam cum præsideant urbibus valde populosis, et totas, ut ita dicam, patrias propriæ diocesis ambitu circumcludant; occasione inventa ex quocunque veteri privilegio, satagunt ut vicinas sibi subjiciant civitates: quatenus duæ, quibus duo vix præsules sufficiebant, sub uno redigantur antistite (87). Rogo, quæ hæc tam odiosa præsumptio? quis hic tantus ardor dominandi super terram? quæ principandi tam effrenis cupiditas? Certe cum pri-

(86) Hinc vulgatum Curarum nomen ad significanda beneficia eorum quas vocant Curatorum.

(87) Id forte intelligendum de Noviomensi episcopo, qui Tornacensem ecclesiam, jamdudum suæ sedi unitam, vix tandem passus est proprio gaudere

mun tractus es ad cathedram, flebas, refugiebas, vim querebaris, multum ad te et omnino supra te esse dicens; miserum clamitans et indignum, qui non esses idoneus tam sancto ministerio, tantis non sufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depulsa formidine, sponte ambis ad ampliora; imo irreverenti audacia, propriis non contentus, invadis aliena? Cur hoc? Forte ut plures populos salves? Sed in alienam messem, tuam mittere falcem, injuriosum est. Ut tuæ præstes Ecclesiæ? Sed Ecclesiarum Sponso non placet tale unius incrementum, quod sit detrimentum alterius. Crudelis ambitio, et incredibilis, si fidem oculi non adstruerent! Vix tenent manus, quin illud ad litteram impleant quod legitur in propheta: *Secuerunt prægnantes!*

B Galaad ad dilatandum terminos suos (*Amos 1, 13*).

29. Ubi est illa terrificæ comminatio, *Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis?* (*Isai. v, 8*). Nunquid in his duntaxat exiguis *Væ* istud metuendum est, non autem cum urbes urbibus, aut provinciæ provinciis continuantur? Imo etiam respondeant, si volunt, se imitari Dominum Christum, facientes et ipsi utraque unum, adducentes et ipsi ex diversis pascuis greges, ut fiat unus pastor, et unum ovile. Hujus rei gratia non pigritantur crebro terere limina apostolorum, inventuri et ibi (quod magis dolendum est) qui suæ faveant improbæ voluntati: non quod valde Romani curent, quo fine res terminentur; sed, quia valde diligunt munera, sequuntur retributiones. Nuda nuda loquor, nec retego verenda sed inverecunda confuto. Utinam privatim et in cameris hæc fierint! utinam soli videremus et audiremus! utinam nec [*al. vel*] loquentibus crederetur! utinam nobis relinquerint moderni Noe, unde a nobis possent aliquatenus operiri! Nunc vero cernente orbe mund fabulam, soli tacebimus? Caput meum undique conquassatum est, et ego sanguine circumquaque ebulliente putaverim esse tegendum? Quidquid apposuerō, cruentabitur; et major erit confusio voluisse celare, cum celari nequiverit.

CAPUT VIII.

Humilitatem et modestiam episcopo commendat.

30. Bona humilitas, quæ et in præsentiarum ab hujusmodi mordacibus curi mentem facit esse quietam, et a minacibus pœnis in futuro securam reddit conscientiam. Hæc vestros, pater, animos ab horum omnium pestifera æmulatione compescat. Audite potius Prophetam, taliter a talibus dehortantem: *Noli, inquit, æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem* (*Psal. xxxvi, 4*). *Æmulari, magis oportet Apostolum non gloriantem in immensum, nec se ultra se extendentem: nec audentem se, ut ipse fatetur, comparare quibusdam*

episcopo, scilicet Anselmo ex abbate Sancti-Vincentii Laudunensis, quem Eugenius III, Bernard rogatu, Tornacensibus concessit. Confer lib. iii de Consider. num. 14 et 16.

qui se ipsos commendant, sed se sibi comparantem, et metientem secundum mensuram regulæ, quam mensus est ei Deus (*II Cor. x, 12, 13*). Audiendo etiam ex ore ejus, *Nolite fraudare invicem* (*ICor. vii, 5*), propriis placebit esse contentum. Qui et provocans ad humilitatem, suum illud archiepiscopo non cunctabitur salubriter **474** intimare: *Noli altum sapere, sed time* (*Rom. xi, 20*). In alto posito non altum sapere difficile est et omnino inusitatum: sed quanto inusitatus, tanto gloriosius. Timor de adepta jam altitudine tædere magis quam placere faciet altiora. Non vos ergo felicem, quia præestis: sed si non prodestis, infelicem putate.

31. Ut autem secure præesse possitis, subesse et vos, si cui debetis, non dedignemini. Dedignatio quippe subjectionis, prælationis reddit indignum. Sapientis est consilium: *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus* (*Eccli. iii, 20*). Sapientiæ vero præceptum: *Qui major est vestrum, fiat sicut minor* (*Luc. xxii, 26*). Quod si expedit etiam minoribus esse subjectum, majorem jugum quomodo licebit contemnere? Videant in vobis potius subditi (quod vobis redhibeant. Intelligitis quæ dico: cui honorem, honorem. *Omnis anima, inquit, potestatibus submiioribus subdita sit* (*Rom. xiii, 1*). Si *omnis, et vestra*. Quis vos excipit ab universitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui, cum sint christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: « Servate vestræ sedis honorem. Decebat quidem ex vobis, vobis commissam Ecclesiam crescere: nunc vero saltem in illa qua suscepistis maneat dignitate. Et vos enim vestro prædecessore impotentio? Si non crescit per vos, non decrescat per vos. » Hæc isti. Christus aliter et jussit, et gessit. *Reddite, ait quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo* (*Marc. xii, 17*). Quod ore locutus est, mox opere implere curavit. Conditor Cæsaris, Cæsari non cunctus est reddere censum: exemplum enim dedit vobis, ut et vos ita faciatis. Quando vero Dei sacerdotibus debitam negaret reverentiam, qui hanc sæcularibus quoque potestatibus exhibere curavit? Porro vos, si Cæsaris successor, id est regi, sedulus in suis curis, consiliis, negotiis, exercitiis adestis; indignum erit vobis cui-cunque Christi vicario (88) taliter exhiberi, qualiter ab antiquo inter Ecclesias ordinatum est? *Sed quæ sunt, inquit Apostolus, a Deo ordinata sunt.* (*Rom. xiii, 1*). Viderint ergo hujus ignominie dissuasores, quale sit Dei ordinationi resistere. Valde ignominiosum servo, si sit sicut dominus ejus: aut discipulo, si sit sicut magister ejus. Plurimum se vobis deferre putant, cum vos Christo præferre

(88) Id est, papæ seu pontifici Romano, quem Bernardus inter primos. « Vicarium Christi » proprio nomine appellavit hic et in epistola 251, num. 1. Confer notationem ad epistol. 183. Quanquam etiam episcopum « Christi vicarium » veteri more appellat infra, num. 36; Papam vero singulariter lib. II

conantur, ipso reclamante ac dicente: *Non est servus major domino suo, neque apostolus eo qui misit eum* (*Joan. xiii, 16*). Quod non dedignatus est magister et Dominus, talisque et magister et dominus, indignum sibi judicabit servus bonus, devotusque discipulus?

32. Quam pulchre locutus est beatus ille Centurio, cujus fidei nulla per inventa est in Israel! *Et ego, inquit, homo sum sub potestate, habens sub me milites* (*Luc. vii, 8*). Non jactabat potestatem, quam nec solam protulit, nec priorem. Dicturus quippe, *habens sub me milites*, præmisit: *Homo sum sub potestate*. Prius se agnovit hominem, quam potentem. Agnovit, inquam, se hominem homo gentilis, ut in se jam impleri ostenderet, quod longe ante dixerat David: *Sciunt gentes quoniam homines sunt* (*Psal. cx, 21*). *Homo, inquit, sum, et sub potestate*. Jam quidquid subinferas, suspectam non habemus jactantiam. Præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum invenit arrogantia, ubi tam clarum humilitatis insigne præcesserit. Agnoscis infirmitatem [*al. humilitatem*], confiteris subjectionem: jam et te sub te habere milites profiteri securus. Revera quia non confusus est de subjectione, jure ex prælatione meruit honorari. Non erubuit super se potestatem, et ideo dignus qui haberet et sub se milites. Ex abundantia cordis os loquebatur: et juxta quod intus ordinatas habuit affectiones, foris quoque verba decenter composuit. Dedit prius honorem præpositis, ut jam a subditis juste reciperet: sciens se a superioribus accipere, quod impenderet inferioribus, et quia melius propriæ **475** subjectionis disceret experimento sua ipse moderari imperia. Forte non ignorabat, quod subiecto sibi homini Deus omnia subjecerit sub pedibus ejus; offendenti se infensa reddiderit; et is, quem humilem constituerat super opera manuum suarum, superbiæ merito comparatus jumentis insipientibus, et similis factus sit illis. Noverat et fortassis, quod humanus spiritus, subditus conditori subjectam sibi possederit carnem: rebellis rebellem invenerit: factusque transgressor legis superioris, sentire coepit aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, et captivam se in lege peccati.

CAPUT IX.

Abbatibus exemptionibus præpostere studentes arguuntur.

33. Miror quosdam in nostro Ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, et sub humili (quod pejus est) habitu et tonsura tam superbe sapere, et cum ne unum quidem verbum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant episcopis. Spoliant ecclesias, ut emancipentur (89); redimunt se, ne obediant. Non ita Christus.

de consid. num. 16, et lib. iv. num. 23.

(89) Alibi non improbat Bernardus hujusmodi exemptiones monasteriorum, quæ specialius ab ipsa sui fundatione ad Sedem apostolicam pertinuerunt *ex voluntate fundatorum*. Sed aliud est, inquit, quod largitur devotio, aliud quod molitur ambitio impa-

Ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedientiam : qua isti ut careant, totum fere suum suorumque victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis, o monachi? Neque enim quia prælati monachis, ideo non monachi. Nempe monachum facit professio, prælatum necessitas. Ut autem non præjudicet necessitas professioni, accedat, non succedat prælatio monachatu. Alioquin quomodo illud implebitur : *Principem te constituerunt? esto inter illos tanquam unus ex illis?* (Eccli. xxxii, 1). Quomodo tanquam unus ex illis, manens inter humiles superbus, inter subditos rebellis, immitis inter mansuetos? Ut te putemus tanquam unum ex illis, videamus tam exhibere paratum, quam exigere obedientiam; videamus tam libenter præpositis obtemperare subjectum, quam imperare subjectis. Quod si semper vis obedientes habere, et nunquam esse, probas te non esse tanquam unum ex illis, dum unus esse renuis ex obedientibus : a quibus dum te superbiendo segregas, quorum aggregeris consortio patienter advertimus : et si tu vel impudenter contemnis, vel imprudenter dissimulas, reputari profecto inter illos te noveris, de quibus scriptum est : *Alligant onera gravia et importabilia, et imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea movere* (Matth. xxiii, 4). Quorum ergo tibi indignius consortium judicas, delicorum magistrorum, quos veritas increpat, an obedientium monachorum, quos amicos suos commemorat? Ait siquidem : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis* (Joan. xv, 14). Vides igitur quale est juberè quod ipse non feceris; aut nolle facere, quod docueris.

34. Deinde ut taceam illud de Regula, ubi a sancto Benedicto tibi præcipitur, ut quæ doces discipulis esse contraria, in tuis factis indices non agenda; ut item prætermittam, quod aperte definit tertium humilitatis esse gradum, ut quis pro Dei amore omni obedientia se subdat majori (Capp. 2, 7) : in regula Veritatis attende quod legitur : *Qui solverit, inquit, unum de his minimis meis mandatis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum* (Matth. v, 19). Proinde tu docens et renuens obedire, non minimum, sed maximum Christi mandatum et docere, et solve convinceris. Itaque doctor et solutor mandati, minimus tu vocandus es in regno cælorum. Si ergo tui putas injuriam prioratus, minorem summis videri sacerdotibus, non magis indignum ædimandum est, minimum vocari in **476** regno cælorum? Si multum superbus es, plus minimus, quam minor vocari confundere. Minor quippe vilitas est minorem videri, quam minimum : longe autem præstantius, solis subdi episcopis, quam universitati.

35. Sed non propter me, inquit, facio, sed quæro

tiens subjectionis. Lib. III de Consid., n. 18.

(90) Ejusmodi ornamenta abbatibus primum concedi cœpta sæculo X, Paulus Langius noster in Chronico ad annum 1398 itidem Abbates arguit, qui hæc insignia capiabant. Lucius III ea Lantelmo

ecclesiæ libertatem. O libertas omni, ut ita loquar, servitute servilior! Patienter ab hujusmodi libertate absteineam, quæ me pessimæ addicat superbiæ servituti. Plus timeo dentes lupi, quam virgam pastoris. Certus sum enim ego monachus, et monachorum qualiscunque abbas, si mei quandoque pontificis a propriis cervicibus excutere jugum tentavero, quod Satanæ mox tyrannidi me ipsum subjicio. Advertens nimirum cruenta illa bestia, quæ circuit quærens quem devoret, elongatam custodiam; heu! statim insilit in præsumptorem. Merito enim non cunctatur præsidere superbo, qui se jure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua. Stupenda insania! Animarum non cuncto turbas mihi custodiendas colligere, et unum super propriam gravor habere custodem! Et quidem subjecti me de reddenda pro se ratione sollicitant : qui autem præsumunt mihi, *ipsi potius*, Paulo dicente, *pervigilant, tanquam rationem pro me reddituri* (Hebr. xiii, 17). Illi etsi honorant, onerant : hi non tam premunt, quam protegunt. Scio me legisse : *Judicium durissimum his qui præsumunt; exiguo autem conceditur misericordia* (Sap. vi, 6, 7). Quid igitur vos, o monachi, sacerdotum gravat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patimini propter justitiam, beati, Sæcularitatem contemnitis? Sed sæcularior nemo Pilato, cui Dominus astitit judicandus. *Non haberes, inquit, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper* (Joan. xix, 11). Jam tunc per se loquebatur et in se experiebatur quod post per apostolos clamavit in Ecclesiis, *Non est potestas nisi a Deo et, Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* (Rom. xiii, 1, 2).

36. Ite nunc ergo, resistite Christi Vicario, cum nec suo adversario Christus restiterit : aut dicite, si audetis, sui Præsulis Deum ordinationem nescire, cum Romani Præsidis potestatem Christus super se quoque fateatur fuisse cælitus ordinatam. Verum aperte indicant quidam horum quid cogitent, dum multo labore ac pretio apostolicis adeptis privilegiis, per ipsa sibi vindicant insignia pontificalia, utentes et ipsi more pontificum, mitra, annulo, atque sandaliis (90). Sane si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio : si ministerium, solis liquet congruere pontificibus. Profecto esse desiderant, quod videri gestiunt; meritoque nequeunt esse subjecti, quibus jam ipso se comparant desiderio. Quid si et nomen eis conferre privilegiorum possel auctoritas? quanto putas auro redimerent, ut appellarentur pontifices? Quo ista, o monachi? Ubi timor mentis? ubi rubor frontis? Quis unquam probatorum monachorum tale aliquid aut verbo

Casæ-Dei abbati *ex obedientia* imposuit. Sacerdoti, diacono, et subdiacono, unus mitræ, annulli, et scandaliorum concessus est a Leone IX in ecclesia Vesontioneusi ad quædam festa, ut legitur in Probationibus historiæ Tornutiensis pag. 358 et 362.

docuit, aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus Magister vester edisserit, propriisque distinguit descriptionibus (S. Benedictus, Regula cap. 7) : in quo; quæso, illorum docetur aut continetur, ut hoc fastu delectari monachus, has quærere debeat dignitates?

37. Labor, et latebræ, et voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia; hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri autem oculi omne sublime vident, vestri pedes omne forum circumeunt, vestræ linguæ in omnibus audientur conciliis, vestræ manus omne alienum diripiunt patrimonium. Tamen, si ita oportet, ut emancipati a subjectione pontificum, pari cum successoribus apostolorum gloria,

(91) Et id utrumque postea in usum venit quoad benedictiones et collationem minorum Ordinum.

A pari cathedra, iisdemque solemnium indumentorum insignibus attollamini, cur non et sacros Ordines celebratis, et benedictiones datis in populis (91)? Quam multa moveor dicere adversus impudentissimam præsumptionem? sed frenat impetum, quod auribus occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus archiepiscopo : et quia res tam manifesta est, ut multitudo reprehendentium videatur **477** impudentiam obdurasse. Quod si et hæc ipsa cernuntur gratas excedere compendi metas, vobis, o domine, donate, qui me et in hoc propriam prodere coegistis imperitiam, dum morem modumque solemnem in scribendo servare nescierim.

Imo etiam, subdiaconatum aliquando conferunt quinque primi abbates ordinis Cisterciensis.

ADMONITIO.

Varia est sequentis opusculi inscriptio. In prima ejus editione, scilicet Spirensi anni 1501, inscribitur. « De conversione, ad Scholares libellus, » absque divisione capitulum. In editis anni 1520, « De conversione, ad Clericos sermo : » quem genuinum titulum existimamus. Sermonem vocat Bernardus ipse, n. 31 : « Fatigavimus vos prolixitate sermonis. » etc. Quidam codices præferunt, ad Clericos Parisienses. » Exordium Cisterciense favet in libro septimo de Vita Bernardi, cap. 13. » Quadam præterea vice, cum vir Domini Bernardus causa exigente Parisius adesset, rogatu clericorum ingressus est de more scholas eorum : quibus ostendens formam veræ philosophiæ, monebat eos attentius de mundi contemptu, » etc. Gaufridus factum narrat in libro quinto de eadem Vita, n. 10 : « Patrem sanctum, fines Parisiorum aliquando peragrantem, ut ad ipsam diverteret civitatem episcopus Stephanus, et ceteri omnes qui pariter aderant, obnixè rogantes non poterant obtinere. Magno siquidem zelo, nisi causa gravis urgeret, conventus publicos declinabat. Cumque vespere iter suum alias ordinasset, mane, ubi primum locutus est fratribus, dicere jubet episcopo, quia Parisius ibimus, ut rogasti. Conveniente igitur clero admodum copioso, sicut semper ab eo solebant expetere verbum Dei, continuo tres ex illis compuncti sunt, et conversi ab inanibus studiis ad veræ sapientiæ cultum, abrenuntiantes sæculo, et Dei famulo inhaerentes, » etc. Gravis et patheticus est hic sermo contra clericos, qui Ecclesiæ dignitates ambiunt, et temere ad sacros Ordines accedunt. Capitulorum distinctionem, qualis in editis ab anno 1520 adhibita est, retinimus.

S. BERNARDI ABBATIS DE CONVERSIONE AD CLERICOS SERMO SEU LIBER.

178 CAPUT PRIMUM.

Quod nemo converti ad Dominum, nisi Dei voluntate præventus et ejus voce interior clamante, possit.

1. Ad audiendum, ut credimus, verbum Dei convenistis. Neque enim causa nobis alia vestræ hujus tam avidæ concursiois occurrit. Approbamus utique desiderium hoc, et laudabili studio congaudemus. Beati enim qui audiunt verbum Dei, sed si custodiunt illud (Luc. xi, 28), Beati qui memores sunt

B mandatorum ejus, sed ut nanciant ea (Psal. cii, 18). Nimirum verba vitæ æternæ habet, et venit hora (utinam et nunc sic) quando mortui audient vocem ejus; et qui audierint, vivent (Joan. v, 25) : siquidem vita in voluntate ejus. Et si vultis scribere, voluntas ejus conversio nostra. Denique ipsum audite. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, et non magis ut convertatur et vivat* (Ezech. xviii, 23). Ex quibus verbis evidenter agnoscimus,